
HET IS (NOOIT) TE LAAT.

Bart Deltour.

“Het vooruitzicht op de dood verandert de relationele routine van mensen en maakt meestal dat zij zich openstellen voor andere patronen van geven en nemen. Het stemt hen gevoelig voor het feit dat bepaalde mogelijkheden tot geven voorgoed zullen worden afgesloten. Het dwingt tot het bewustzijn dat het nu de tijd is om te doen wat anders ongedaan zal blijven.”

Ivan Boszormenyi- Nagy

Foton, een initiatief van thuiszorg Familiezorg West-Vlaanderen v.z.w., is één van de eerste van de zes erkende expertisecentra dementie.

De centra staan in voor een kwaliteitsvolle uitvoering van diverse acties die tot doel hebben de zorg voor dementerende personen en hun omgeving te ondersteunen. Ze doen dit in samenwerking en afstemming met alle betrokken actoren in het zorglandschap, zowel in de thuiszorg als in de residentiële zorg. De expertisecentra bieden informatie, ondersteuning, begeleiding en vorming. Verder doen ze aan studie, concept- en methodiekontwikkeling en hebben ze een signaalfunctie naar de overheid.

Vanaf het prille begin heeft Foton heel eigen accenten en prioriteiten gelegd. De aandacht gaat vooral uit naar de thuiszorg en de ondersteuning van de mantelzorg. Tweederde van de personen met dementie verblijven immers in de thuissituatie. Daar valt vooral de grote zorgbelasting op bij de zorgdragende familieleden.

Onze interventies betreffen vaak éénmalige of enkele tussenkomsten. In sommige situaties doen familieleden gedurende langere tijd beroep op ons maar we gaan nooit een therapeutische relatie aan. In onze interventies is het contextueel denken van Nagy een belangrijke leidraad. In deze visie wordt steeds rekening gehouden met de vier dimensies. De eerste dimensie is die van de feiten, de tweede die van de intrapsychische factoren, de derde deze van de communicatieve en systeemtheoretische aspecten. De vierde dimensie is deze van de relationele ethiek, de feitelijke contextuele visie, waarin loyaliteiten binnen de intergenerationele familie en balansen van geven en ontvangen centraal staan..

Het dementeringsproces is een ramp voor wie er mee geconfronteerd wordt. De ziekte brengt een uitzonderlijk moeilijke en chronische verliesverwerking met zich mee. In onze begeleiding besteden we daar veel aandacht aan (tweede dimensie). We zoeken samen met de betrokkenen hoe zij dit verlies zo optimaal mogelijk kunnen integreren in hun leven. Ondertussen speuren we naar nieuwe, hernieuwde mogelijkheden tot verbinding. Het dementeringsproces doorbreekt immers de relationele routine waarin mensen kunnen vastzitten. Het opent de mogelijkheid om nieuwe balansen van geven en ontvangen te verkennen. Elke hulpverlener die met familieleden van personen met dementie te maken heeft, kent de schuldgevoelens waar velen onder hen mee te maken hebben. Vaak zijn deze schuldgevoelens de motor voor veranderingsprocessen. Schuldgevoelens worden besproken, niet weggeredeneerd. Soms leiden ze terug in de tijd waar de oude koeien liggen te wachten: oud zeer, oude pijn die heling zoekt. Ontschuldigen is een proces die vaak noodzakelijk is om zich opnieuw open te stellen en te geven wat nog kan gegeven worden.

Het dementeringsproces is ook een kans, een uitdaging, een mogelijkheid.

“Het is nooit te laat”. Die hoop proberen we mee te geven met zorgdragende familieleden. Het dementeringsproces is bij uitstek een kans voor zelfvalidatie en zelfafbakening, een uitnodiging om te leren ‘passend geven’, om de ouder of partner te ontschuldigen, om nabijheid te creëren.

De begrippen Caring, Connecting en Contributing vertalen wij graag in aandacht hebben voor het heden, het verleden en de toekomst.

Caring is de zorg voor de problemen die zich in het “hier en nu” voordoen. We geven familieleden informatie over het ziektebeeld (dimensie van de feiten). We informeren en adviseren hen omtrent het soms vreemde, verwarde of storende gedrag zoals agressie, achterdocht, depressie, kleefgedrag, roepgedrag enz. We zoeken samen met de familie hoe zij anders kunnen leren omgaan met de situatie, hoe zij de situatie kunnen hanteren. (derde dimensie) We begeleiden hen in het rouwproces dat zich hier en nu aandient (tweede dimensie). We onderzoeken de zorgbelasting en gaan na hoe we kunnen komen tot zelf-afbakening.

Connecting is zich verbinden met het “verleden”. Daar ligt soms oud zeer te wachten op heling. Daar vinden oude, vastgeroeste patronen hun verklaring. Zich verbinden met dit verleden blijkt vaak belangrijk te zijn om in vrede hier en nu zorg te kunnen dragen. Vooral destructief recht en het proces van ontschuldiging vraagt die verbinding met het verleden.

Contributing is dan nagaan wat we naar de toekomst toe nog kunnen doen. Hier ligt de aandacht op de actie. Welke acties kunnen we nog ondernemen om ‘vrij’ te worden. Hoe kunnen we constructief recht verdienen?

Oog hebben voor de loyaliteiten binnen families vormen de rode draad doorheen al onze interventies. Elementen uit de tweede en derde dimensie worden zoveel mogelijk vertaald naar de vierde dimensie. Het stellen van verbindende vragen kan hierbij helpen.

Enkele voorbeelden:

Ontschuldigen: Hoe zou het komen dat je moeder je zo weinig affectie gegeven heeft als moeder?

Omgaan met eigen schuldgevoelens: Waarover heb je spijt? Waar vind je dat je tekort geschoten bent?

Wat zou je aan je dementerende moeder nog willen vertellen van je spijt?

Passend geven: Wat zou je nog willen doen voor je vader met dementie? Wat weerhoudt je om het te doen? Wat heb je te verliezen? Waar heb je schrik van?

Hoe kan je het geven aan je ouder combineren met een goede zorg voor jezelf?

Ontvangen: Kan je hulp toelaten? Kost dit moeite? Wat houdt je tegen om hulp toe te laten?

Het geheim van het leggen van een kiem ligt verscholen in de vruchtbare aarde van slapende relationele hulpbronnen met hun verborgen vooruitzichten op betrouwbare dialoog. Deze ongebruikte vooruitzichten op relationele integriteit, gegrondvest in het rijk van het tussen, liggen verborgen en wachten op initiatief en moed van mensen om nieuwe risico's te nemen. De energie om nieuwe groei en vertrouwen te stimuleren ligt geworteld in het creatief vermogen van de relatie zelf. Zichzelf onderhoudende groei komt voort uit het intrinsieke potentieel van dialoog: de interactie tussen de processen van zelfafbakening en zelfvalidatie van alle betrokkenen.

Kiemen hebben tijd nodig om te ontluiken. Mensen moeten op eigen initiatief en in hun eigen tijd in beweging komen. Therapeuten moeten het feit honoreren dat niet zij, maar de familieleden de energie opwekken voor het doen groeien van gezondheid en vertrouwen.'

Ivan Boszormenyi-Nagy.

Bart Deltour : Lic. Sociale Pedagogiek (KUL) en Masterclas Contextuele Therapie (Hogeschool Amsterdam). Staf- en vormingsmedewerker Familiezorg W-Vlaanderen en Provinciaal Coördinator Foton, Expertisecentrum Dementie Brugge.

Auteur van "Keuzewijzer tussen thuiszorg en residentiele zorg". Garant, 1999.